

Geopolitikai átalakulást hoz Kína növekvő gazdasági jelenléte Latin-Amerikában

Reile Zsolt

Készítette Reile Zsolt, kutató, MKI
2024. október 15.

Geopolitikai átalakulást hoz Kína növekvő gazdasági jelenléte Latin-Amerikában

Az utóbbi években a Kínai Népköztársaság jelentősen növelte geopolitikai befolyását a világ lakosságának 8%-át kitevő Latin-Amerikában. Ezt elsősorban gazdasági befektetések és együttműködések által viszi végre, lehetőséget adva a helyi kormányoknak, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal és az Európai Unióval meglévő gazdasági kapcsolataik mellett más, alternatív kapcsolatokat is létrehozzanak. Míg Latin-Amerika egészében jelenleg az USA a legnagyobb kereskedelmi partner (különösen Mexikóban, Közép-Amerikában és a karibi országok többségében), Dél-Amerikában ezt a szerepet már Kína tölti be. Az újra hatalomra kerülő baloldali kormányok Latin-Amerikában örömmel fordulnak Pekinghez, igazolva nemcsak „igaz” szocialista mivoltukat a választók felé, de azt is, hogy Kína segítségével komoly beruházásokat tudnak létrehozni. Elképzelhető azonban, hogy a feketeleves csak ezután következik.

Az utóbbi húsz évben közel 25-szörösére (400 milliárd dollárra) nőtt a kereskedelmi forgalom értéke a latin-amerikai országok és Kína között, és az előrejelzések szerint ez 2040-re meg fog duplázódni. Ennek magját különösen nagyívű projektek képezik, elsősorban Brazíliában, Peruban és Chilében, de a többi 18 országban is, amelyek csatlakoztak az „Övezet és út” kezdeményezéshez. Az, hogy a Covid-járvány alatt Peking vakcinákkal árasztotta el Dél-Amerikát, megelőzve az USA-t és az EU-t, jól szemlélteti azt a vákuumot, amibe Kína behelyezkedett, elnyerve több helyi kormány támogatását.

Brazíliának, a régió legnépesebb és legnagyobb országának kereskedelme Kínával mára meghaladja az USA-val való kereskedelem kétszeresét. Ma a brazil export Kínába jelentősebb, mint az USA-ba és Európába irányuló kivitel együttesen, és a jüan használata megelőzi az eurót. Kína egyre nagyobb mértékben számol a brazil mezőgazdaság terményeivel, és a nagybirtokosok és farmerek nyomására Bolsonaro is kénytelen volt mérsékelni a Pekinggel szembeni keményvonalas álláspontját. Lula Brazíliája nyíltan hirdeti, hogy Kínára (és a BRICS-re) támaszkodva szeretne kilépni gazdasági és világpolitikai elszigeteltségéből, és szerepet vállalni egy multipoláris világban. Azonban akadnak problémák is a kétoldalú kapcsolatokban: Brazíliában az olcsó, online rendelt kínai

termékek okoztak felháborodást a kereskedők között a közelmúltban. A kormány erre 20%-os adóval avatkozott be (védővámnak nem hívhatta a tucatnyi bilaterális megállapodás miatt), Peking nemtetszése ellenére is. A következő vitatott termék valószínűleg a kínai textil lesz.

A tervek szerint Hszi Csin-Ping ez év novemberében avatja fel a Limától 70 km-re fekvő, javarészt a kínai Cosco cég tulajdonát képező, 1,3 milliárd dollár beruházású hatalmas Chancay kikötőt. Chancay jól jelképezi napjaink kínai befektetését Latin-Amerikában: vagyis a stratégiai infrastruktúrában való érdekeltséget. A fővárost ellátó elektromos cégekben Kína mára monopóliumot szerzett. Több régiós ország mintha nem érezné, hogy a kínai befektető cégek, a Kínai Népköztársaságot testesítik meg, és így kritikus infrastruktúrájukat gyakorlatilag eladják egy másik országnak. A peruiak ezt vagy nem vették figyelembe (és ezzel együtt a geopolitikai/nemzetbiztonsági következményeket sem), vagy azokat felülírta a befektetés nagysága. A veszély nem az, hogy Kína lekapcsolná a perui főváros áramellátását, hanem egy olyan eszközhöz fért hozzá, mellyel finomabb nyomás alá tudja vonni az országot. Ez természetesen nem újkeletű dolog: az USA is ezt csinálta a régióban. Latin-Amerika azonban nem látja át, hogy egy kínai állami cég kapcsolata országa kormányával más, mint egy amerikai, vagy európai nagyvállalatáé.

Chile áramszállításának 57%-a jutott a Kínai Népköztársaság üzleti érdekeltségeibe a közelmúltban. Ezen, és más latin-amerikai áramszolgáltató hálózatok irányítása a kínai űrügynökség (hadsereg) BDS műholdjain keresztül történik. További példaként hozható fel a Panamai-csatorna is, a világ egyik legforgalmasabb hajózási gócpontja, melynek üzemeltetésében több kínai vállalat már aktívan részt vesz, vagy éppen ajánlattételi pozícióban van.

Részben a fent említett gazdasági és stratégiai kiszolgáltatottság megszüntetése végett (USA vagy Kína) a latin-amerikai országok, a kommunista Nicaraguát kivéve, egyre inkább diverzifikálnának. Latin-Amerikából indult az „aktív el nem kötelezett” országok mostani jelensége is, Jorge Heine chilei diplomata elgondolása mentén, aki azzal érvelt, hogy míg az USA Trump és Biden alatt protekcionista gazdaságpolitikára állt át, a BRICS országok ezalatti megerősödtek, és egy új világrendet hívtak létre, ahol az aktív el nem kötelezettség lehetővé teszi olyan országok érvényesülését is, mint például Chile, Argentína vagy Paraguay. Ez alatt tehát azt érti, hogy ezek az államok bizonyos kérdésekben egyik nagyhatalomhoz, míg más kérdésekben más nagyhatalmakhoz állnak közel vagy működnek együtt.

Érdekes módon Kína a neki úgymond stratégiaileg kevésbé vonzó országokkal is együttműködik, mely az USA-ra nem jellemző sem a múltban, sem a jelenben. Erre példa a 3,3 millió lakosú Uruguay, melynek jobb-közép kormánya, miután az USA visszautasította annak közeledést, Pekinggel írt alá kétoldalú egyezményt 2023 novemberében. Az uruguayi export közel egyharmada immár Kínába irányul.

A kínai jelenlét nem csak gazdasági jellegű. Peking Latin-Amerikából jól felkészült, a nyelveket kitűnően beszélő diplomatáinak száma egyre nagyobb, ami éles kontraszt az USA visszahúzódozó, sokszor nagyköveti poszt nélkül maradó képviseléseivel szemben. Nem beszélve az európai országok jelenlétéről, melyek sokszor szívesen támaszkodnak az EU képviselésekre költségvetés, vagy nemzeti érdek hiányában, így nekik ott nem kell követséget fenntartani. Ezzel szemben a kínai diplomaták céltudatosan építik ki kapcsolataikat a helyi rezsimekkel, újságírókkal, egyetemi oktatókkal, akik sokszor ingyen kínai utazásokat kapnak, nem beszélve egyéb megkérdőjelezhető gazdasági juttatásokról.

A jelenség összetett: a Kínai Népköztársaság szisztematikusan építi ki geopolitikai bástyáit Latin-Amerikában (is), hogy a nemzetközi rendszerben új helyet harcoljon ki magának. A kritikus infrastruktúrába történő gazdasági befektetései, az elnyert bányászati koncessziók (a világ ismert lítium készletének több mint fele a dél-amerikai kontinensen van), az információáramlás modernizálása (vagy afeletti ellenőrzés), sok esetben egy kényszerítő diplomácia eredménye, melyben kínai állami vállalatok testesítik meg a kommunista államhatalmat, és gyakorolnak nyomást helyi és állami kormányzervekre. A gazdasági kapcsolatok ellenőrzésével, a kritikus ásványkincsek kitermelésével és elosztásával, a kikötők és repülőterek megvételeivel, vagy létesítésével/üzemeltetésével, Peking hatalmas nyomást tud gyakorolni az egész régióra (az utóbbi évtizedben hat régiós ország vonta vissza Tajvan elismerését), fokozva a geopolitikai érdekellentétet a most feleszmélő USA-val szemben.

Washington szemszögéből az látható, hogy a hagyományosan hozzá tartozó érdekszférában Kína szisztematikusan épít hajókikötőket, melyek döntő fontosságú tengeri torlódási pontok és nagyforgalmú ellátási utak közelében potenciálisan megkönnyíthetik a jövőbeni esetleges kereskedelmi, de akár katonai tevékenységeket a régióban. Ezen hajókikötők, a kínai érdekeltségű repülő- és űrrepülőterek, és az egyéb kritikus infrastruktúrába (pl. kommunikáció/5G) történő

ártatlannak tűnő befektetések a régióban relatív egyszerűséggel és gyorsasággal fejleszthetőek fel katonai/kémszolgálati használatra, amennyiben Peking úgy kívánja.

Latin-Amerika láthatóan egyre inkább kínai érdekszférába tolódik, de ez nem jelenti egyelőre az USA régiós geopolitikai szerepének gyengülését, bár erős átfedés van a két hatalom régió belüli érdekérvényesítésében. A kisebb potenciállal rendelkező országok, melyek gazdasági kitörésre való lehetőséget látnak a kínai együttműködésben, óvatos navigálást igényelnek ebben a kérdésben. Számukra ugyanis nem garantálható, hogy az aktív el-nem-kötelezettséget gazdasági nyomásra nem fogja-e egy Kína melletti elkötelezettség felváltani. Különösen a baloldali (általában szegényebb), és kínai hiteltől függő országok ragadhatnak bele egy törlesztési spirálba, elveszítve gazdasági és döntéshozatali függetlenségüket, akárcsak részben is (lásd Nicaragua esetét). Amennyiben (és nagy valószínűséggel) tovább élesedik a konfliktus az USA és Kína között, az aktív el-nem-kötelezett latin-amerikai országok is válaszára kerülnek, de lehet, hogy nem lesz már meg a gazdasági erejük és függetlenségük ahhoz, hogy erről maguk döntsenek. Most még úgy érzik, hogy a gazdasági előnyök a Kínai Népköztársasággal felülmúlják a lehetséges jövőbeni veszélyeket.